

Уводна реч академика Чедомира Попова на отварању међународног научног скупа „Доситеј у српској историји и култури“

„Бар су нас два разлога подстакла да организујемо овај Скуп којим желимо да се још једном подсетимо на велико дело „просветоначалника српског“ Доситеја Обрадовића. Први разлог су, разуме се, два протекла века од његове смрти, а да Доситејево дело траје у живом сећању и да је присутно у савременом животу, у свести и интересовањима данашњих нараштаја. Други разлог је важнији.

Доситејево дело својим универзалним хуманистичким порукама не само да није изгубило значај и вредност у нашем времену, већ све више добија на актуелности и општељудским идеалима и визицима, ма колико они изгледали далеки и недостижни. Можда више него икада Доситејеве поуке у науци баш данас су потребни и људима и друштвима да не би потонули у незнање и да би сачували своју моралну и духовну суштину и равнотежу. Те своје науке Доситеј је, као трајна начела, саопштио још 1783. у знаменитом Писму Харалампљу, да би их после тога и развијао у целом свом делу, од Басни, до Живота и прикљученија и најзад величанствене химне О инсурекцији Србије у ватри Првог српског устанка.

Чему овај највећи српски просветитељ и мислилац већ више од два века подучав свој народ? Прво, верској толеранцији као основици духовног живота и спокојства. Друго, бризи о народном језику као обележју нације и као услову културног развитка и сваколиког напретка сваког народа, а разуме се, пре свега српског. Треће, писању и учењу књиге као извору знања и моралног усавршавања човека. Четврто, неговању науке и просвете (школа) као најснажнијих средстава националног опстанка српског народа. Пето, просвећивању жена и њиховој улози у „првом положенију...доброг

васпитанија“ младежи. Ако све ово имамо у виду лако је установити преку потребу да се и савремене генерације надахњују овим идеалима.

О Доситеју, његовом просветитељском и родољубивом раду, његовој мисији и месту у „светом тројству“ српске културе (Свети Сава-Доситеј-Вук), говорили су, писали и певали многи велики поштоваоци и познаваоци његовог дела, од његових савременика (Лукијана Мушицког или Павла Соларића), а после њих двеста и више година-многи други све до данас. А говориће се и на овом Скупу.

Дела Доситеја Обрадовића штампана су и прештампована безброј пута. О њему постоји огромна библиографија потекла из пера српских и страних историчара књижевности, културе и политике, филозофа, педагога и публициста различитих интересовања. Она се множи и нараста и даље. Да ли је, захваљујући томе, Доситеј Обрадовић можда исцрпљена и потрошена тема? Никако. Овај Скуп смо и организовали зато а бисмо то показали. Од оваквог сусрета специјалиста из различитих научних дисциплина и земаља очекујемо да савременој јавности понуди неке нове чињенице, нова тумачења и нове изазове за даља истраживања. Доситејев живот и рад сместили смо у историјски контекст његовог доба, а желимо да га сагледамо са аспекта и из сензибилитета нашег времена. То је, држимо, потребно, поред набројаних, још из једног разлога.

Не из помодарства, нити јевтиних политичких мотива, којима смо заморно и бесмислено засипани виком како је неопходно да се Срби „окрену и прикључе Европи“, већ из разлога историјске истине треба још једном показати и српском народу и тој Европи да нас је томе научио још Доситеј Обрадовић. Он није био ни први, ни једини, али је био најшири и најпроходнији мост између српског патријархалног и византијским тековинама богатог духа и нових достигнућа европског просветитељства, постојбине и изворишта разума, слободе, демократије, грађанског морала и

солидарност међу људима и народима. А данас су у целом свету, да Србе ни у том погледу не одвајамо, управо те вредности и врлине просветитељства угрожене и нападнуте с најразличитијих страна. Како се томе супротставити? Ревитализацијом ових вредности и њиховом офанзивном одбраном. Мора се пружити отпор обезљуђивању човечанства и његовој брзој дехуманизацији. Позиве на такав отпор и упутства за његова средства и данас је могуће наћи у Доситејевом делу. Наш скуп је скроман прилог Доситејевим саветима о могућностима и начинима како се то постиже. Верујем да ће се и о тим круцијалним питањима савременог света на овом Скупу чути нове идеје и добити нове изазове за враћање Доситеју.

С тим уверењим ја Вас све поздрављам и желим успешан рад и пријатан боравак у Србији.“

Академик Чедомир Попов

